ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

"TECHNOLOGY OF USING FOLK ORAL CREATION IN SPEECH DEVELOPMENT OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE"

Kholmtova O‘g‘iloy Tajiddin kizi
Uzbek National Pedagogical University named after Nizami
1st year Master's student
Nazarova Dilnoza Eraliyevna
Associate Professor of the Department of History, Doctor of Philosophy (PhD) in Historical Sciences, Uzbek National Pedagogical University named after Nizami.

Abstract: This article discusses the importance of folk oral art in the process of speech development in older preschool children and ways to effectively use it. This process is also analyzed in connection with the priority areas set out in the Action Strategy of the Republic of Uzbekistan, in particular, the tasks of improving the quality of education, preserving national values, and comprehensively educating the younger generation.

Keywords: Action Strategy, preschool education, folk oral art, speech development, fairy tale, proverb, education, national value.

“MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALAR NUTQIY RIVOJLANISHDA XALQ OG‘ZAKI IJODIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI”

Xolmtova O‘g‘iloy Tojiddin qizi
Nizomiy nomidagi O’zbekiston milliy pedagogika universiteti
Magistr 1-bosqich talabasi
Nazarova Dilnoza Eraliyevna
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika universiteti tarix kafedrasi dotsenti, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).

Annotatsiya Mazkur maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalarda nutqiy rivojlanish jarayonida xalq og‘zaki ijodining ahamiyati va undan samarali foydalanish yo‘llari yoritilgan. Shuningdek, bu jarayon O‘zbekiston Respublikasining Harakatlar strategiyasida belgilangan ustuvor yo‘nalishlar, xususan, ta’lim-tarbiya sifatini oshirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash va yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash vazifalari bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi.

Kalit so’zlar:Harakatlar strategiyasi, maktabgacha ta’lim, xalq og‘zaki ijodi, nutqiy rivojlanish, ertak, maqol, tarbiya, milliy qadriyat.

Kirish: Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida ta’lim-tarbiya tizimini tubdan yangilash, uni xalqaro talablarga mos ravishda rivojlantirish, yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash masalalariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Bu borada O‘zbekiston Respublikasining Harakatlar strategiyasi (2017–2021) hamda Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot strategiyasi (2022–2026) muhim dasturiy hujjatlar sifatida xizmat qilmoqda.

Harakatlar strategiyasining IV yo‘nalishi – ijtimoiy sohani rivojlantirishda “ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ta’lim muassasalarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sadoqat ruhida tarbiyalash” vazifalari belgilangan.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda xalq og‘zaki ijodi vositalaridan foydalanish Harakatlar strategiyasi g‘oyalariga to‘la mos keladi.

Harakatlar strategiyasi va maktabgacha ta’limda nutqiy rivojlanish masalasi

Harakatlar strategiyasi ta’lim tizimining barcha bosqichlarida, xususan, maktabgacha ta’limda ham tarbiya jarayonini takomillashtirish, bolalarning intellektual va ma’naviy salohiyatini yuksaltirishni asosiy maqsadlardan biri qilib belgilaydi.Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqiy rivojlanish – bu ularning shaxs sifatida shakllanishidagi muhim bosqichdir. Harakatlar strategiyasida ta’lim sifati bilan bir qatorda, milliy qadriyatlarni asrash, ona tilini e’zozlash va bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish kabi ustuvor yo‘nalishlar belgilangan. Bu esa xalq og‘zaki ijodi orqali amalga oshiriladigan ta’lim-tarbiya ishlariga bevosita mos keladi.

Xalq og‘zaki ijodi – milliy qadriyatlar manbai

Xalq og‘zaki ijodi – bu xalqning ma’naviy boyligi, asrlar davomida shakllangan tafakkur va tarbiya maktabidir. Harakatlar strategiyasida “milliy madaniyat va qadriyatlarni asrash hamda ularni yoshlar ongiga singdirish”ga alohida e’tibor berilgan.Ertaklar, maqollar, topishmoqlar, dostonlar orqali bolalar xalq donoligi bilan tanishadi, so‘z boyligini oshiradi, nutqini o‘stiradi. Bu jarayon nafaqat nutqiy, balki ma’naviy rivojlanishga ham xizmat qiladi.

Xalq og‘zaki ijodi orqali nutqiy rivojlanish texnologiyasi

Harakatlar strategiyasi ta’lim tizimiga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishni nazarda tutadi. Shu asosda maktabgacha ta’lim muassasalarida xalq og‘zaki ijodi vositalarini quyidagi shakllarda qo‘llash mumkin:

Interaktiv metodlar: “Ertak aytish marafoni”, “Topishmoqlar tanlovi”, “Maqol aytish zanjiri” o‘yinlari orqali bolalar faol nutqiy muloqotga kirishadi.

Axborot texnologiyalari: QR-kodli ertaklar, audio-topishmoqlar, xalq qo‘shiqlarini vizual tarzda namoyish etuvchi videolar yordamida ta’lim jarayoni zamonaviylashtiriladi.

Dramatizatsiya mashg‘ulotlari: bolalar ertak qahramonlarini jonlantirgan holda, o‘z so‘zlari bilan hikoya qilishni o‘rganadilar.Bu texnologiyalar Harakatlar strategiyasida ko‘zda tutilgan “innovatsion ta’lim muhitini yaratish” tamoyiliga to‘liq mos keladi.

Amaliy natijalar

Xalq og‘zaki ijodidan foydalanish bolalarda quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi:

so‘z boyligi kengayadi;

nutqning izchilligi va ifodaliligi shakllanadi;

milliy qadriyatlarga hurmat ortadi;

ijtimoiy muloqot ko‘nikmalari rivojlanadi.

Natijada Harakatlar strategiyasida belgilanganidek, “ma’naviy yetuk, milliy g‘ururga ega barkamol shaxsni tarbiyalash” maqsadi ro‘yobga chiqadi.Maktabgacha katta yoshdagi bolalar uchun ertaklar, topishmoqlar va maqollar eng samarali vositadir. Ular orqali:

to‘g‘ri talaffuz,

so‘zlarning ma’nosini tushunish,

o‘z fikrini mustaqil ifodalash,

mantiqiy fikrlash ko‘nikmalari shakllanadi.

Masalan, “Donolik”, “Mehnatsevarlik”, “Do‘stlik” kabi g‘oyalarni ifodalovchi xalq ertaklari bolalarda nutqiy faoliyat bilan birga ma’naviy-axloqiy tarbiyani ham rivojlantiradi.

Xulosa: Maktabgacha katta yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish jarayonida xalq og‘zaki ijodidan foydalanish nafaqat til boyligini kengaytirish, balki bolalarning badiiy-estetik didi, muloqot

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

madaniyati, tafakkuri va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda ham muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Ertaklar, maqollar, topishmoqlar, tez aytishlar va xalq qo‘shiqlari bolaning idrokini faollashtiradi, tasavvurini boyitadi, so‘zlashuv jarayoniga emotsional rang barqarorlik kiritadi hamda ularni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi.

Tadqiqot jarayonida xalq og‘zaki ijodi materiallarining bolalar nutqiga ko‘rsatadigan lingvistik, psixologik va tarbiyaviy ta’siri chuqur tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, folklor vositalaridan maqsadli, tizimli va metodik yondashuv asosida foydalanish nutqning fonetik, leksik va grammatik jihatdan to‘g‘ri rivojlanishiga sezilarli darajada yordam beradi. Ayniqsa, topishmoq va tez aytishlar bolaning diqqatini, xotirasini, talaffuzini mukammallashtiradi, maqol va ertaklar esa lug‘at boyligini oshiradi va mustaqil hikoya qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan xalq og‘zaki ijodiga asoslangan pedagogik texnologiya o‘yinli, interfaol va raqamli vositalarni uyg‘unlashtirganligi bilan amaliyotda o‘z samaradorligini ko‘rsatdi. QR-kodli interfaol resurslar, audio-ertaklar, vizual tasvirlar, rolli o‘yinlar va dramatizatsiya usullarining qo‘llanilishi bolalarning o‘quv jarayoniga bo‘lgan qiziqishini oshirdi, mashg‘ulotlarning samaradorligini kuchaytirdi hamda ularni faol kommunikativ faoliyatga jalb etdi. Bu esa nutqiy rivojlanishning yuqori sur’atda shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Shuningdek, davlat ta’lim standartlari, o‘quv dasturlari va konseptual hujjatlarda belgilangan vazifalar xalq og‘zaki ijodi orqali bolalarning til madaniyatini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslarini tasdiqlaydi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida folklordan foydalanish jarayonini innovatsion texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish — zamonaviy pedagogik taraqqiyotning asosiy talablaridan biri bo‘lib, bu tadqiqot natijalari ushbu yondashuvni amalda tasdiqladi.

Umuman olganda, o‘tkazilgan tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha katta yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda xalq og‘zaki ijodi vositalaridan samarali foydalanish ularning til kompetensiyasini oshiradi, milliy qadriyatlarga sadoqatini shakllantiradi, ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi. Mazkur metodika maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatiga keng joriy etilishi mumkin bo‘lgan amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, pedagoglarga metodik yordam beruvchi samarali texnologiya sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni, 2017-yil 7-fevral.

2. “2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot strategiyasi”

3. Yo‘ldosheva M. — Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi, Toshkent, 2021.

4. Xolmatova G. — Xalq og‘zaki ijodi va bolalar tarbiyasi, Toshkent, 2020.

5. www.edu.uz — Maktabgacha ta’lim agentligi rasmiy sayti.